

1. Гальчинський А. Макроекономічні та монетарні передумови політики зростання // Вісник НБУ. 2004. №8. С. 6 – 8 2. Найдьонов В.С., Сменковський А.Ю. Інфляція і монетаризм: Моногр. К., 2003. 3. Основні засади грошово-кредитної політики на 2006 рік, схвалені рішенням Ради Національного банку України від 9 вересня 2005 р. №17 //http// www. bank. gov. ua. 4. Сігайов А.О. Методичний та організаційний аспекти аналізу монетарних показників. К., 2003. 5. Шаповалова М., Єрміна Т., Становлення монетарної та фінансової політики в Україні // Вісник НБУ. 2004. №10. С. 8 – 11. 6. Юхименко П.І. Монетаризм: теорія і практика: Моногр. К., 2005.

УДК 65.014.1+655

А. С. Журбенко

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Розглядаються особливості і проблеми розвитку корпоративного управління в Україні. Аналізуються інвестиційна діяльність підприємств видавничо-поліграфічного комплексу за останні роки та вплив ефективного корпоративного управління на підвищення цих показників.

The specialties and problems of corporate management development in Ukraine have been researched. The activity of investments printing and publishing entertainments during the last few years and the influence of effective corporate management to rise these figures have been investigated.

Останнім часом тема корпоративного управління надзвичайно популярна в усьому світі. Фахівці відзначають, що розвинені країни вбачають у вдосконаленні методів корпоративного управління „ключ до процвітання та збільшення кількості робочих місць у результаті підвищення спроможності корпорацій змагатися за частку міжнародного капіталу”. Адже в умовах динамічної зміни середовища функціонування підприємств і постійного підвищення міжнародної конкуренції одним з головних факторів, що забезпечують успішну діяльність підприємства, є можливість доступу до інвестиційного капіталу. Водночас підприємство не може розраховувати на довіру інвесторів і фінансування ззовні, якщо воно не використовує засоби для забезпечення ефективного корпоративного управління [4].

Про важливість розвитку цього напрямку свідчить ціла низка подій у світі. Наприклад, у 1995 р. Асоціація глобальних інституційних інвесторів, фондових бірж і фахівців з управління заснувала Міжнародну мережу корпоративного управління (ММКУ) для забезпечення дотримання стандартів корпоративного управління в усіх країнах.

У 1998 р. лідери країн Великої вісімки проголосили реформу корпоративного управління новітньою опорою економічної архітектури суспільства після завершення „холодної війни” і доручили Організації

економічного співробітництва та розвитку розробити міжнародні стандарти з корпоративного управління МВФ, а Всесвітньому банку оцінити, наскільки різні країни відповідають цим стандартам.

Радою Європейського співробітництва з 1968 р. приймаються директиви, що стосуються законодавчого регулювання питань створення, злиття, поділу акціонерних товариств, змісту обов'язкової для розкриття інформації, розподілу повноважень між органами управління товариства, процедур прийняття важливих для акціонерів і кредиторів рішень тощо [5].

Оприлюднення інформації, відкритість та ринкова вартість акцій вважаються сьогодні основними поняттями корпоративного управління.

Питанням розвитку корпоративного управління присвячуються семінари, конференції, форуми, круглі столи за участю міжнародних і вітчизняних експертів. Вони є головними в публікаціях солідних консалтингових фірм і рейтингових агентств. Наприкінці 90-х рр. минулого століття термін „корпоративне управління” стає популярнішим і в Україні. З одного боку, за цей період змінилася роль приватного сектора в економічному розвитку й створенні робочих місць на вітчизняних підприємствах. З другого, корпоративні скандали, глобальна конкуренція і різноманітні ініціативи на національному та міжнародному рівнях сприяли тому, щоб поняття „корпоративне управління” отримало широке розповсюдження. Публікації щодо корпоративного управління та роботи рад директорів усе частіше можна зустріти сьогодні в Україні.

Вивченням питань корпоративного управління займаються як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Серед них – Р. Брейлі, Ю. Брігхем, Ван Хорн, Р. Вестерфілд, Д. Стенлі, С. Майерс, С. Росс, В. Бочаров, А. Денисов, С. Жданов, А. Іванов, В. Леонтьєв та ін. Найбільше відображення та вирішення ці питання знайшли в працях вітчизняних учених О. Білокобилко, О. Білоруса, П. Беленького, Є. Бойка, С. Вовканича, В. Геєця, А. Гальчинського, В. Голікова, В. Гриньової, В. Гуменюка, С. Давимуки, М. Долішнього, В. Євтушевського, І. Жадана, С. Злупка, М. Козоріз, В. Корнєєва, В. Міщенко, О. Мендрула, О. Мозгового, С. Мочерного, С. Науменкової, О. Пасхавера, В. Пономаренка, А. Пушкаря, А. Сірка, А. Слепушкіної, Г. Скударя, А. Федоренка, М. Чечетова. Однак, незважаючи на досить велику кількість праць, присвячених цій проблемі, окремі її аспекти розроблені й висвітлені в економічній літературі недостатньо.

Базуючись на проведеному дослідженні різноманітних наукових робіт і публікацій з даної тематики, можна трактувати, що більшість економістів розглядає корпоративне управління в двох аспектах: у вузькому розумінні корпоративне управління — це система правил і стимулів, що спонукають керівників компанії діяти в інтересах акціонерів; у широкому тлумаченні корпоративне управління — це система організаційно-економічних, правових і управлінських відносин між суб'єктами економічних відносин, інтерес яких пов'язаний з діяльністю компанії (рис. 1).

Ефективність системи корпоративного управління визначається зовнішніми (діють у приватному секторі економіки та у сфері законодавства й ринкового регулювання) і внутрішніми (чинники підприємства) факторами, які характеризують особливості функціонування корпорацій.

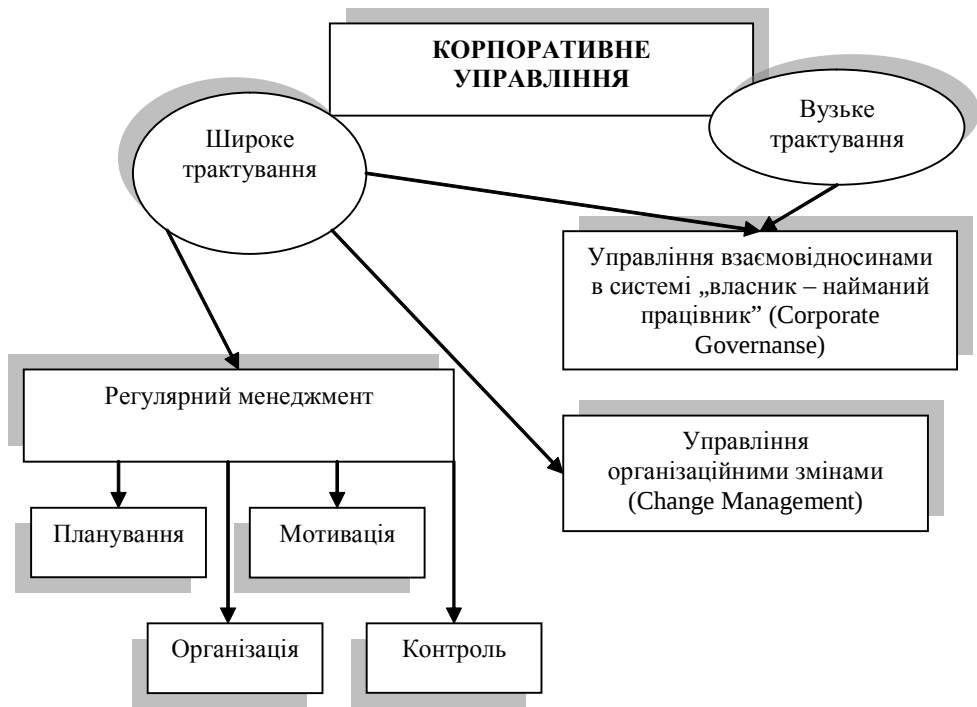

Рис. 1. Структура системи корпоративного управління [6]

Усі вищезазначені чинники утворюють певну модель системи корпоративного управління, формування якої залежить, по-перше, від національних особливостей, що склалися, а по-друге, від внутрішньо-корпоративної політики, обраної на мікрорівні.

У світовій практиці існують різні моделі корпоративного управління. Розглянемо три основні з них: англо-американську, німецьку, японську, основні характеристики яких наступні:

1) англо-американська – велика розпорошеність акціонерного капіталу; високий рівень саморегуляції; жорстке дотримання законодавчого регулювання діяльності компаній; жорсткі вимоги до розкриття інформації корпораціями; однорівнева наглядова рада;

2) німецька – концентрація власності; законодавчий захист інтересів службовців, корпорацій, банків й акціонерів; нижча прозорість; дворівнева система органів управління;

3) японська – група взаємопов'язаних компаній; концентрація власності; тісний зв'язок з банківськими структурами, які в багатьох випадках є головними власниками акцій; управління базується на принципі соціальної єдності.

Процес формування системи корпоративного управління в розвинутих країнах зображено на рис. 2.

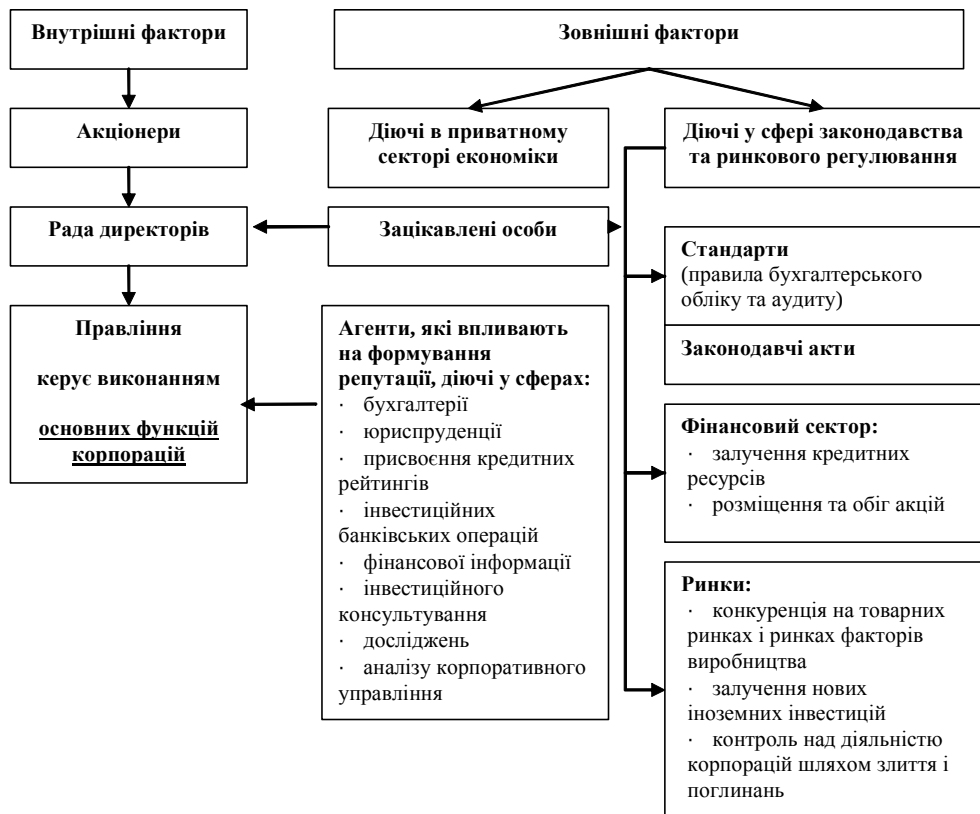

Рис. 2. Формування системи корпоративного управління під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів [3]

У країнах з перехідною економікою, до яких належить і Україна, поки що не сформувалася стійка модель корпоративного управління, але вже можна казати про своєрідну систему, що поєднує риси англо-американської і німецько-японської моделей. Найголовнішими факторами, що обумовлюють напрям розвитку корпоративного управління в Україні, є:

1. Основна проблема забезпечення ефективних механізмів перебудови економічної системи з адміністративної на ринкову. У перехідній моделі інвестори відіграють вирішальну роль у реструктуризації компаній, тому їм треба забезпечити ефективний і безпосередній контроль за вкладеними коштами. Найближчим часом не слід сподіватися на активне пожвавлення одного з

найважливіших інструментів зовнішнього контролю – ринку цінних паперів, тому є необхідність пильного нагляду за керівництвом всередині корпорації.

2. Вітчизняна банківська система ще досить недосконала, і банки неспроможні виступати вагомими акціонерами й здійснювати активний контроль корпоративної діяльності за браком управлінського досвіду з питань управління корпоративною власністю, достатнього інвестиційного капіталу, досвіду оцінки кредитів і практики контролю за позичальниками.

3. Приватизаційні процеси в Україні проходять здебільшого повільно і стихійно, з порушенням прав власників. Після приватизації з'ясувалося, що невідповідність нових власників до управління процесами перебудови підприємств загальмувало розвиток нових акціонерних товариств. Як наслідок – неадекватне корпоративне управління й механізми контролю, втрата стимулів як для зовнішніх, так і для внутрішніх власників.

4. Законодавча база України тільки формується, і повільні темпи реформ значною мірою обумовлені відсутністю або недосконалістю законів та нормативних підзаконних актів стосовно управління акціонерними товариствами, функціонування фондового ринку, взаємодії і вирішення конфліктів між усіма зацікавленими сторонами в корпоративних відносинах.

5. У постсоціалістичних країнах, у тому числі й в Україні, існує недовіра до акціонерної форми власності і пов'язана з цим неможливість залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів для розвитку фінансово-господарської діяльності акціонерних товариств, що призводить до невдач у їх діяльності, конфлікту інтересів усіх учасників корпоративних відносин і погіршує економічну ситуацію в цілому.

6. Переважна більшість акціонерних товариств знаходиться у надзвичайно складному фінансово-економічному стані, оскільки приватизаційним процесам не передувала реструктуризація підприємства [2].

Порівняння існуючих моделей управління у вітчизняних акціонерних товариствах дозволяє дійти висновку, що найкраща модель корпоративного управління в акціонерному товаристві нині має такі параметри (рис.3):

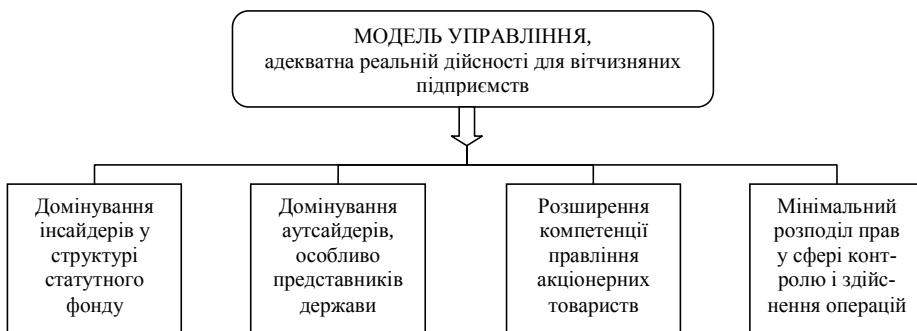

Рис. 3. Модель управління корпоративною власністю в українських акціонерних товариствах

перевага числа інсайдерів у структурі встановленого фонду;
 перевага зовнішніх акціонерів і представників держави в складі спостережної ради;
 розширення компетенції правління акціонерних товариств;
 мінімальний розподіл повноважень у сфері контролю і здійснення операцій.

Відправною точкою розвитку сучасного акціонерного руху в Україні є ухвалений у 1991 р. Закон України „Про господарські товариства”, який визнав акціонерне товариство як самостійну організаційно-правову форму діяльності і закріпив правові основи його створення та функціонування. Масового характеру цей рух набув з визначенням Законом України „Про приватизацію майна державних підприємств” (1992 р.) продажу акцій відкритих акціонерних товариств одним із способів приватизації, яка стала потужним каталізатором створення таких товариств. Якщо у 1991 р. в Україні було лише 38 акціонерних товариств, то у 1993 р. їх кількість зросла до 3342, тобто майже у 88 разів. Нарощування кількості акціонерних товариств тривало до 1997 р. і зупинилося лише із сповільненням темпів приватизації. В останні роки ця кількість стабілізувалася на позначці 34 – 35 тис., коливаючись у межах 0,5 – 1,3% [1].

Як відомо, у всьому світі одним з найважливіших завдань ефективного корпоративного управління компанією є приплив інвестицій. Отже, вітчизняна практика корпоративного управління потребує детального перегляду та удосконалення нормативно-правової бази, без цього говорити про поліпшення інвестиційного клімату недоречно.

Підвищення рівня інвестиційної активності підприємств видавничо-поліграфічного комплексу є важливим стратегічним завданням, оскільки лише за умови збільшення інвестицій в економіку можливе її ефективне реформування. Як свідчить світовий досвід, тільки тоді можливі модернізація виробництва, упровадження нових технологій на основі сучасних наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок, виробництво високоякісної конкурентоспроможної продукції і послуг, підтримання стійких темпів зростання їх обсягів.

На сучасному етапі спостерігаються достатньо стабільні темпи підвищення обсягу інвестицій у видавничо-поліграфічну галузь (див. таблицю).

Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності у фактичних цінах, млн. грн. [7]

Секція, КВЕД	Вид діяльності	Тип підприємств	Рік			
			2001	2002	2003	2004
22.1	Видавнича справа	Усі	187,4	399,9	222,9	301,6
22.2	Поліграфічна діяльність		89,9	153,2	214,6	278,0

Згідно з даними, отриманими в Держкомстаті України щодо інвестиційної активності видавничих підприємств, упродовж 2001 – 2003 рр. найбільший обсяг, а відповідно й домінуючу частку в структурі інвестицій усіх підприємств мали саме колективні підприємства: 2001 р. – 144,5 млн. грн (77,1%), 2003 р. – 176,0 млн. грн. (78,9%). Водночас помічено зменшення частки інвестицій у державних підприємств: 2001 р. – на 38,4 млн. грн. (20,5%), 2003 р. – на 23,5 млн. грн. (10,5%). По приватних підприємствах спостерігається збільшення цієї частки: 2001 р. – на 2,7 млн. грн. (1,4%), 2003 р. – 14,0 млн. грн. (6,3%). Картина радикально змінилася 2004 р.: у структурі інвестицій найбільшою (94,9%) стала частка підприємств приватної форми власності [7].

Обсяг інвестицій протягом 2001 – 2004 рр. у підприємств різних форм власності змінювався нерівномірно і не завжди в бік збільшення. Так, у 2001 – 2003 рр. для колективних підприємств (їх частка найзначніша) характерне зростання інвестиційної активності: у 2002 р. порівняно з 2001-м на 119,0% та зменшення у 2003 р. відносно 2002-го на 44,4% [7].

Стосовно інвестиційної активності поліграфічних підприємств можна зазначити: як і у видавничій справі, серед підприємств, що здійснюють поліграфічну діяльність, найбільший обсяг інвестицій упродовж 2001 – 2003 рр. мали саме колективні підприємства: 2001 р. – 74,8 млн. грн. (83,2%), 2003 р. – 193,6 млн. грн. (90,2%);

до позитивних характеристик можна віднести високі середньорічні темпи приросту інвестицій (60,9%) у підприємств колективної форми власності (річні темпи приросту порівняно з попереднім роком становили: 2002 р. – 52,7%, 2003 р. – 69,5%) та приватної (2002 р. обсяг інвестицій зріс на 171,8%, 2003 р. зменшився на 25,4%) [7].

Проблема здійснення інвестиційної діяльності стала однією з найважливіших у процесі реформування економіки України. Пошук і мобілізація джерел інвестування, з одного боку, та реалізація програми інвестування, з другого, стали актуальними і для видавництва та поліграфічних підприємств. Попри високі середньорічні темпи приросту інвестицій у видавничо-поліграфічній галузі впродовж 2001 – 2004 рр., власний інвестиційний потенціал підприємств галузі вкрай низький. Значна капіталомісткість поліграфічного виробництва при відносно невисокій рентабельності середніх і малих підприємств, високі ставки рефінансування не дають можливості в сучасних умовах спрямовувати на великі інвестиційні проекти власні та позикові джерела.

Отже, аналізуючи тенденції інвестиційної активності підприємств видавничо-поліграфічної галузі, можна відзначити перспективність розвитку саме корпоративного сектора як найвагомішого за часткою в загальному обсязі інвестицій у дану галузь вітчизняної економіки.

Слабкий розвиток ринку цінних паперів, брак досвіду менеджерів колишніх державних підприємств працювати в умовах нової форми організації власності, відсутність ефективних механізмів узгодження інтересів учасників управління акціонерним капіталом, пасивність дрібних акціонерів і низька кор-

поративна культура загалом стримують розвиток корпоративних відносин. Дотримання принципів корпоративного управління, затверджених у грудні 2003 р., і впровадження Кодексу корпоративної поведінки, що є реальним регулюючим чинником у розвинутих країнах, сприятиме залученню інвестицій в акціонерні товариства видавничо-поліграфічного комплексу.

Сьогодні в Україні корпоративне управління розцінюється як складова частина ринкових реформ, умова збільшення обсягів інвестицій у вітчизняний бізнес, засіб підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках і поліпшення показників економічної діяльності як загалом, так і серед підприємств видавничо-поліграфічної галузі зокрема.

1. Лупенко Ю. Акціонерний сектор вітчизняної економіки // Економіка України. 2005. №1.
2. Небава М.І. Теорія корпоративного управління: вузлові питання: Навч. посіб., К., 2004.
3. Павлов В.І., Мишко О.А. Корпоративне управління в акціонерних товариствах: Моногр. / Ред. колегія: М.І.Долішній (відп. ред.), В.В. Оскольський, В.І. Павлов. Луцьк; Рівне, 2006.
4. Палига Є.М. Соціально-економічний механізм формування ефективної економіки. Львів, 2000.
5. Практика корпоративного управління в Україні. Дослідження практики корпоративного управління в АТ України за результатами опитування представників АТ у 2004 р., 2005.
6. Пестрецова О. Как обеспечить эффективность корпоративного управления // www.iet.ru.
7. Штангрет А., Дурняк Б., Мартинів В. Інвестиційна активність підприємств видавничо-поліграфічної галузі // Друкарство. 2006. №5.

УДК 65.014.1

О. М. Гіряк

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ: СУТЬ, МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЇЇ ВИЗНАЧЕННЯ

Розглядається питання сутності ефективності менеджменту. Пропонується для використання на поліграфічних підприємствах методика визначення рівня структур управління, ефективності менеджменту.

The paper considers question of the essence of management effectiveness. The paper also proposes methods of determination of the level of management structures and management effectiveness, useful for polygraphic enterprises.

Проблемам визначення ефективності менеджменту завжди приділяли значну увагу як зарубіжні, так і вітчизні науковці, зокрема, Дж. Пілдич, Пітер Друкер, О. Є. Кузьмін, Ф. І. Хміль, Н. М. Мартиненко, В. І. Крамаренко, В. Ю. Яшура, Н. В. Тарнавська, Й. С. Завадський та інші [3].

Сучасні темпи науково-технічного розвитку, механізація й автоматизація виробництва розширюють рамки продуктивної праці. У матеріальному виробництві беруть участь не тільки робітники, зайняті безпосередньо на робочому місці, але й працівники, які забезпечують впровадження досягнень науки і техніки у виробництво, ефективне управління всіма виробничими процесами.